

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun boje sa bara senbe soto dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe naniye xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu jonna. Kono xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe jonna, gere jon, funmalaya nun misikine ya jon. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, nama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbege lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nome a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima nama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan nome a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa boxi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a siyoxoya kima, fate jingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu nama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kono naxan ne nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun naxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akepa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔrɛ mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama bɛ.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxa axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariyɛe kui e man birin lan e xun xa magaga sariyɛe yi kɛna keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidɛe lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲɛgɛ kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenɛmaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxa a bɛ sinden fo na fe yegi.
2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔɔxi sariyɛe kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba tɛmɛi naxankatera.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetɛkan xafe rapɛrɛki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲɛma axa xɔrɛya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama bɛ, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi bɛ axa a sabatide sugandi anun axa ɲɛrɛ a sagora.
2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔrɔ rɔɛ kui, daxa adamadi birin bɛ, axa siga bɔɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.
2. Na sariye daxa exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan aniɲɛma adamadi mulu tɔɲɛgɛ kui O.N.U. sariye tɔnyi dɔɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxa adamadi birin be soto de fe ya xa i mini a be.
2. Ndende mu daxa ixa raton i soto de xa fera, xanamu iratonfe sotide masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa sipoxoya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.
2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.
3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta nama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu nama nde kui, awayibiya xi a sotide xa lu a sago.
2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sotide yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapoxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye noma a ninede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu nama yama lonni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tope mafixe nde soto. Na fondo fe masenyi nomo rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasotofera, xanamu ara wundan fera kepa moli birin na.

Sariye moxepenne (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bope sa naxan kui.
2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye moxepennun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin piya xalu axa boxi raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.
2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali soto a bari boxi ma ta girasa yo mu naxe.
3. Nama waxonfe lanma axa masen sugandi tinxixi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.

Sariye moxopen nun firin nde (22)

Wayibiya nara paman mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dioxoboreya nun lonni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma boxi diexa duruxote nun xanunteya luti naxan na e nun boxi gbete safera boxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye moxopen nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔtɔtareya ma.

2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔtɔ axa wali bere ma.

3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔtɔ naxan nɔma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbete sɔtɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.

4. Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun naninde (24)

Malabui nun naxe-naxe daxa adamadi birin be a man daxa a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔtɔma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔtɔ alako axa santeya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔtɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔtɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kape gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔrɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingeya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni kepa keren, a fa sɔtɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi tekunon na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di je, marafanyi rasɔneya pamanee tagi, sie birin tagi, dine xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe boje sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so nama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔtɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn pamanɛn kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa nama kui, nama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyee dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan anijema axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔxɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma nama

kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu noma rabade muku O.N.U. waxonfe nun axa sariye saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi namanɛ be, malanyi xanamu mixi nde be naxan aninema axa kewali nde raba naxan sabui noma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.
